

Minna Tarvainen

Työttömyys on jollekin vain painauma tiessä, jonka voi ylittää kevyellä hyppäyksellä. Mutta entä jos työmarkkinoiden ulkopuolella on mennyt kymmenen vuotta tai pelkkä ajatus ihmisten seuraan astumisesta saa polvet tutisemaan?

Työtä ihmiselle, ei diagnoosille

kuva: Minna Tarvainen

TYÖPAJOJA AIKUISILLE

”Meillä on huutava pula välityömarkkinoiden työpaikoista. Nuorille on työpajoja, mutta missä ovat aikuisten työpajat”, Virpi Aralinna ja Sonja Meyer-Jokiranta kysyvät.

Palveluita asiakkaiden tarpeisiin

● Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys on kehittänyt *Reilu Meininki* -työllistymispalveluita eri projekteissa vuodesta 2000.

Palveluita ostavat muun muassa työvoimahallinto, Kela, kunnat ja vakuutuslaitokset. Palveluita on suunniteltu yhdessä ostajatahojen kanssa, ja ne ovat syntyneet ostajien ja asiakkaiden tarpeista. Yhdistyksellä on lisäksi työhönvalmennusyksikkö ja sosiaalinen yritys.

Vuonna 2009 yhdistyksen 90 työntekijästä 20 työskenteli työllistymispalveluissa. Asiakkaita niissä oli 270. Yhdistyksen palvelut noudattavat ISO 9001/2000 laadunhallintajärjestelmää. ●

www.epsopsyk.fi

● Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys järjestää työllistymispalveluja niille, jotka ovat jääneet jumiin työttömyyden kuoppaan. Asiakkaat ovat voineet olla pitkään työttöminä ja heillä voi olla taustalla oppimisvaikeuksia, toimintakyvyn vajetta tai jotain muuta, joka estää työelämään pääsyä tai sitoutumista.

Osalla on jo tullessaan tavoite: eläkeratkaisu tai kesken jääneiden opintojen suorittaminen loppuun.

Kaikilla selvää tavoitetta tai diagnoosia ei ole. He ovat saaneet lähetteen ehkä siksi, ettei viranomainen pääse selville, mikä työllistymisessä kiikastaa.

Sopiva ratkaisu voi asiakkaalle löytyä kuukaudessa tai sen löytymisen voi viedä kolme vuotta. Keskimäärin asiakkaana ollaan puolestatoista kahteen vuoteen.

”Kesto riippuu siitä, miksi työmarkkinoille asettuminen ei ole onnistunut. Vajaakuntoisuuttakin on monenlaista. Masennus on väliaikainen rajoite, kun taas aistivamma voi olla hyvinkin pysyvä”, projektipäällikkö **Virpi Aralinna** sanoo.

Mitä haluat?

Vaikka palvelut tähtäävät työllistymiseen, uudelle asiakkaalle ei ryhdytä heti hakemaan työpaikkaa, jollei tämä itse niin halua.

”Kysymme häneltä ensimmäiseksi, mitä haluat. Siten prosessi lähtee ihmisellä itsellään käyntiin. Emme sano, että teepä noin ja noin”, työvalmentaja **Sonja Meyer-Jokiranta** kertoo.

”Jos asiakkaan tavoite on tulla äidiksi, sitä pitää kunnioittaa. Emme pysty järjestämään hänelle treffipalvelua, mutta hänen tavoitettaan emme voi ohittaa”, Aralinna vahvistaa.

”Palvelun ostajalla voi olla selkeä kuva

siitä, että ihmisen pitää olla kahden vuoden päästä työvoimana. Meille organisaatio ei aseta tavoitetta. Meillä ei ole virkamiesviittoa.”

Jokin juju aidossa asiakaslähtöisyydessä silti piilee. ”Eiväthän viranomaiset muuten ostaisi palvelujamme.”

Ja tuloksiakin syntyy. Kolmasosa haastavasta asiakaskunnasta työllistyy, kolmasosa saa opiskelupaikan tai eläkepäättöksen ja kolmasosa jää sairaus- tai äitiyslomalle, muuttaa paikkakuntaa tai jää työttömäksi.

Tavoitteet sanoiksi ja teoiksi

Meyer-Jokiranta sai vuosia sitten asiakkaaksi nuoren naisen, joka ei halunnut mitään. Hän ei osannut unelmoida.

Meyer-Jokiranta pyysi naista kokeilemaan, ja he alkoivat harjoitella unelmointia yhdessä. Parin viikon kuluttua asiakas näytti työvalmentajalle paperia, johon hän oli liimannut kolme kuvaa: hääkuva, tietokone ja asunto. Haaveilu kannatti. Vuoden kuluttua nainen oli toteuttanut unelmansa: hänellä oli parisuhde, oma koti ja ammatti, jossa käytetään tietokonetta.

Omien toiveiden ja tavoitteiden löytyminen vaatii monesti houkuttelua. ”Ihmistä pitää auttaa muodostamaan ajatus ja pukemaan se sanoiksi”, Aralinna sanoo.

Työvalmentajat tekevät jokaisen asiakkaan kanssa kirjallisen valmennussuunnitelman, mutta sen syntyvät eroavat.

”On oltava taitoa nähdä, mikä kana-va kenelläkin aukeaa. Välillä piirtelemme häkkyröitä lattialla, että saisimme jonkin asian hahmotetuksi. Jonkun taas on helppo puhua, kun lähdemme laavulle tai kauppaan ostamaan maitoa”, Meyer-Jokiranta kertoo.

Huomio ympäristön esteisiin

Yksilöllisten tavoitteiden lisäksi asiakkailla on yksilölliset rajoitteensa, monella myös diagnoosi ja hoitosuhde terveydenhuollossa.

”Emme silti ajattele heitä diagnoosina. Voimme hakea tietoa sairauksista, mutta kun ihminen tulee tänne, hän kertoo oman tarinansa. Vain hän voi kuvailla, mitä paniikkihäiriö, migreeni tai jalkojen voimattomuus hänelle on”, Meyer-Jokiranta kertoo.

Työpaikkaa ei hae sairaus vaan ihmisen. Ratkaisukeskeisyyteen on satsattu yhdistyksessä paljon.

Siksi huomio kääntyy oireista ja yksilön vajavuuksista enemmänkin siihen, millaisia esteitä ympäristö tuottaa ihmiselle. Niitä pyritään purkamaan työvalmentajan, asiakkaan, työnantajien ja palvelun ostajien yhteistyöllä.

Työ- ja toimintakyvyn selvittämiseksi käytetään myös standardoituja, testattuja menetelmiä, etenkin eläkeselvitelyissä. Ne toimivat myös, kun ihminen miettii, millainen työ ja ammatti hänelle sopii.

Testeistä saadaan vastauksia myös ergonomisiin kysymyksiin. Kuinka järjestää esimerkiksi työympäristö ja -tehtävät varastossa, kun asiakkaan käsi nousee vain olkapään korkeudelle? Millaisia apuvälineitä hän tarvitsee?

En mä osaa mitään

Ratkaisukeskeisyys tarkoittaa myös sitä, että ihmisen voimavarat poimitaan näkyviin.

”Joku nuori voi sanoa, että joo, en mä osaa mitään, mutta olimpa just kaverin luona puita pilkkomassa. Silloin meidän pitää kuulla se sivulause. Hei, mitä sä just olitkaan tekemässä? Tällaisilla kysymyksillä avaaamme työllisyysnäkökulmaa”, Meyer-Jokiranta kertoo.

Rakennamme
itsetuntoa ja
harjoittemme
itsetuntemusta yhdessä
– niissä rajoissa, joissa
työvalmentaja voi.

Useita työllistymispalvelun asiakkaita yhdistää se, että he ovat olleet koulukiusattuja. Sen perintönä elämää saattaa rajoittaa väärä uskomus, ettei minusta ole mihinkään. Ja usein ihminen tekee kaikkensa todistaakseen uskomuksensa oikeaksi.

”Joskus lähdemmekin liikkeelle omaan itseen liittyvistä arvoista ja uskomuksista. Rakennamme itsetuntoa ja harjoittemme itsetuntemusta yhdessä – niissä rajoissa, joissa työvalmentaja voi.”

Pulaa välityömarkkinoiden työpaikoista

Työllistymispalvelut eivät johda pitkälle ilman sopivia työpaikkoja. Asiakkaat eivät pysty siirtymään heti vapaille työmarkkinoille, joilla vaaditaan satakymmenenprosenttista tehoa. Väliin tarvitaan lisäaaskelmia.

Vaikka yhdistyksellä on sosiaalinen yritys *WoodFox* ja työhönvalmennusyksikkö *Tähtiportti*, ne eivät sovi kaikille.

”Meillä on huutava pula välityömarkkinoiden työpaikoista. Kolmannen sektorin paikkoja ei riitä kaikille. Työpajoja on nuorille, mutta missä ovat aikuisten työpajat? Heissä on sellaista porukkaa, jolla on hyvä pohja pärjätä työssä, mutta työllistyminen vaatisi vielä hiukan hiomista”, Meyer-Jokiranta vetoaa.

Työpaikkojen etsiminen on iso työskä työvalmentajille. Ja Etelä-Pohjanmaalla kun ollaan, paikat löytyvät usein pk-yrityksistä.

”Niissä yrittäjä tekee työtä jaksamisensa ääri rajoilla. Hän pyörittää kirjanpidon, tekee perustehtävää ja paljon muuta. Ei hän ole suuri pomo. Vaikka hän saisi palkkatuella hyviä käsiä, hän ei jaksaa ottaa paperirumbasta selvää”, Aralinnua kuvaava.

Työllistäminen helpottuu, kun työvalmentajat auttavat yrittäjää käytännön järjestelyissä. He hoitavat muodollisuudet, ja ohjaavat ja tukevat työntekijää.

Kun asiakas vuoden, kahden tai kolmen vuoden kuluttua on löytänyt ratkaisun elämäntilanteeseensa, saavutusta juhlietaan yhdessä kakkukahveilla. ”Jos ihminen on kahdessakin vuodessa työssä tai opiskelemassa itselleen ammattia, se on aikamoinen hyppäys asiakkaidemme lähtökohdista.” ●

Olen nyt ihan normaali ihminen

● ”Kyllä siinä aikaa meni, peräti kaksi vuotta”, 27-vuotias puutarhuri **Terhi Korri** miettii polkuunsa työelämään. ”Mutta nyt olen tyytyväinen. Jotain tällaista ajattelinkin. Olen ihan normaali ihminen.”

Kun Korri kesäkuussa 2008 tuli nuorille aikuisille tarkoitettuun *Hyrrä*-valmennukseen, elämä oli katkolla. Kaikki oli alkanut edellisessä elämästä muutosta Seinäjoelle. Puutarhakoulu oli loppusuoralla, ja hän oli saanut kaupungista harjoittelupaikan. ”Sinä kesänä kaikki meni kuitenkin vähän persiilleen, ja homma lähti lapasesta. Työpaikkakin meni, kun innostuin juopottelemaan.”

Korri ei palannut syksyllä jatkamaan opintoja vaan ”jämähti” työttömänä kotiin. *Työvoiman palvelukeskuksessa*, *TYP*:ssä, tehtiin hänelle suunnitelmia ja järjestettiin harjoittelupaikkoja. Hän ei päätenyt niihin koskaan. ”Kai minua vähän pelotti, kun en ollut tehnyt vähään aikaan mitään. Jännitin liikaa”

Vuoden työttömyyden jälkeen Korri ohjattiin *TYP*:stä nuorille työttömille suunnattuun *Hyrrä*-valmennukseen. ”Tiesin, että minun on pakko tehdä jotain. En voi vain istua kotona ja rypiskellä”

Korrilla ei ollut Seinäjoella juuri tuttuja, joten *Hyrrän* ryhmätoiminta tuntui hänestä mukavalta. Uusien tuttuun kanssa Korri opiskeli työpaikkahaastatteluja ja itsensä ilmaisua kirjallisesti, kehollisesti ja suullisesti. Ryhmä kävi myös tutustumiskäynnillä eri työpaikoissa.

”Porukka oli rentoa. Se ei tuntunut yhtään samanlaiselta kuin koulun penkillä”. *Hyrrän* työvalmentajakaan ei pakottanut Korria mihinkään. Hän potki, mutta ei liikaa. Hän oli mukana työpaikkakäynnillä ja tavoitettavissa aina, kun kysyttävää tuli.

Vuosi *Hyrrän* aloittamisen jälkeen Korri sai harjoittelupaikan. Se oli ratkaiseva askel. ”Itseluottamus alkoi kasvaa työharjoittelussa. Ensin töihin lähteminen oli ihan kamalaa, mutta kun vain menin sinne, huomasin, että eihän tämä nyt niin kauheaa olekaan”

Harjoittelun päätyttyä Korri palasi koulunpenkille. ”Olimme sopineet, että täytyi koulun loppuun jossain vaiheessa. Tein pari kuukautta hulluna hommia, ja sain paperit”

Viime keväänä Korri solmi määräaikaisen työsuhteen vapailla työmarkkinoilla. Sille on myös lupailtu jatkoa. ”Toivon, että pysyn työelämässä. Kotiin jämähtäminen pelottaa vähän. Onneksi olen kuitenkin kasvanut ihmisenä niin, että uskallan hakea töitä muualta jo ilman työvalmentajaakin”

Yksin ei silti ole pakko pärjätä. Työvalmentaja on kulkenut henkisenä tukena kahden vuoden ajan, eikä hän vetäydy ulottumattomiin vähään aikaan. Hän on Korrin käytettävissä vuoden vaihteeseen saakka. ●